

A black and white close-up portrait of a middle-aged man with short, dark hair, wearing glasses and a beard. He is looking directly at the camera with a slight smile. The background is blurred.

بصیر احمد دولت آبادی؛ راوی رنج ہزارہا

(زندگی نامہ)

✘ محسن شریفی

روزنامه‌های بیدار، هیواد، انیس افغانستان و مجله جوانان ایران آشنایی پیدا کرد و آن‌ها را می‌خواند. (وبسایت کانون افغانستانی‌های فنلند) همچنین به دلیل علاقه به نوشتن، او با دو نفر از هم‌کلاسی‌های خود به نام‌های محمدنبی ارزگانی و حشمت‌الله به صورت خودجوش تمرین نویسندگی می‌کنند و بدون استاد راهنما مقاله می‌نوشتند. روزهای جمعه به «باغ ذخیره» در شمال شهر می‌رفتند و برای یکدیگر می‌خواندند و رفع اشکال می‌کردند. روزهای جمعه سخنرانی‌های علمی چون بحر، شیخ رضی و سید عابدین را گوش می‌دادند. (دولت‌آبادی، ۱۳۹۷: ۳۷۲-۳۷۳)

دولت‌آبادی در سال ۱۳۵۴ ش وارد هنرستان فنی حرفه‌ای نفت و گاز مزارشریف شد و تا صنف ۱۲ علی‌رغم مشکلات زیاد اقتصادی ادامه تحصیل داد، ولی در اواسط سال تحصیلی ۱۳۵۶ و ۱۳۵۷ ش به دلیل مشکلات اقتصادی خانواده، مجبور شد درس را نیمه‌کاره رها کند و به روستای خود برگردد و به کار قالی‌بافی مشغول شود. (وبسایت روزنامه افغانستان ما)

در یک روز، سر معلم محمدعلی خان از دولت‌آبادی خواست که به عنوان معلم اجیر در مکتب ابتدایی قریه کار کند، اما مدیر تعلیم و تربیه ولایت بلخ او را به عنوان معلم قبول نکرد. دولت‌آبادی به مدیر تعلیم و تربیه اصرار کرد که به او کمک کند تا از طریق معلمی دوباره بتواند به درس خود ادامه دهد، اما مدیر به او گفت «به جای معلمی، یک کراچی دستکی پیدا کند و مثل دیگر قومایش جوانی گری کند». این حرف خیلی بر دولت‌آبادی سخت تمام شد و اثر منفی زیادی روی روحیات او گذاشت به طوری که به همه چیز و به خصوص تاریخ کشور با دیده شک و تردید نگاه می‌کرد. همین امر باعث شد که او به مطالعه آثار بزرگانی چون علامه مجلسی، مکارم شیرازی،

بصیراحمد دولت‌آبادی، پژوهشگر، روزنامه‌نگار و مؤرخ معاصر افغانستانی از قوم هزاره است که درد و رنج مردم خود را ثبت و ماندگار تاریخ کرد. او با تولید انبوهی از آثار فکری و فرهنگی، نقش بارزی در رشد جامعه هزاره و بالندگی جریان و جنبش عدالت‌خواهی، به رهبری استاد شهید عبدالعلی مزاری داشت.

دولت‌آبادی از نسل دوم مبارزه برای رهایی از بند بیداد و استبداد بود که در بازسازی تاریخ تحریف‌شده افغانستان و بازگامی سپه‌ای تخریب‌شده انسان و جامعه هزاره در این کشور نقش برجسته داشت. او از تئوری‌پردازان مقاومت علیه انکار و انحصار در چند دهه اخیر افغانستان به شمار می‌رفت و از احیاگران هویت انسان هزاره و جامعه شیعه در تاریخ معاصر افغانستان، که به این خاطر او را «راوی رنج» هزاره لقب داده‌اند.

کودکی و تحصیلات

بصیراحمد دولت‌آبادی در سال ۱۳۳۶ ش در روستای «قره‌عجله» از توابع ولسوالی دولت‌آباد ولایت بلخ به دنیا آمد. قرآن و متون سنتی درسی مثل چهارکتاب و دیوان حافظ را در مکتب دینی محله فراگرفت. در سن ۹ سالگی و از بهار ۱۳۴۵ ش تا پاییز ۱۳۵۰ ش در مکتب ابتدائیه «واعظی» قره‌عجله درس خواند. (عزیزی، ۲۰۲۰) او در سال ۱۳۵۰ ش مادر خود را از دست داد. پدرش یک‌سال بعد مخفیانه ازدواج مجدد کرد و این امر سختی‌ها و مشکلاتی را برای بصیراحمد به دنبال داشت. (دولت‌آبادی، ۱۳۹۷: ۳۷۲-۳۷۳)

بصیراحمد در سال ۱۳۵۱ ش به تشویق سر معلم خود محمدعلی خان، به مکتب متوسطه «نادرشاهی» مزارشریف رفت و دوره متوسطه (راهنمایی) را در آنجا فراگرفت. (عزیزی، ۲۰۲۰) در همین دوره او

✘ بخش اول: نگاهی به ویژگی‌های فرهنگی و شخصیتی دولت‌آبادی

مهندس بازرگان، شریعتی، هاشمی‌نژاد، حبیب‌الله پیمان، منتهی‌الآمال شیخ عباس قمی، دوره کامل مجله مکتب اسلام منتشره ۱۳۴۵ ش روی بیاورد. (دولت‌آبادی، ۱۳۹۷: ۳۷۷)

دولت‌آبادی تحصیلات نیمه عالی خود را در سال ۱۳۵۸ ش دوباره در مکتب تخنیک و حرفه‌ای نفت و گاز از صنف ۱۲ شروع کرد و در رشته استخراج معادن جامد تا صنف ۱۴ درس خواند. ولی بدون این‌که از پایان‌نامه خود دفاع کند، همراه با شهید استاد عبدالعلی مزاری و تعدادی از دوستان در اوایل زمستان سال ۱۳۶۰ ش به ایران مهاجر کردند. (عزیزی، ۲۰۲۰)

فعالیت‌های سیاسی و آشنایی با شهید مزاری

دولت‌آبادی وقتی در سال ۱۳۵۸ ش برای ادامه تحصیل دوباره به مزارش یف برمی‌گردد، متأثر از مطالعه آثار مطهری، امام خمینی و فعالیت‌های سرمعلم محمدعلی خان که گرایش چپی داشت، هسته سرنوی فکری مبارزاتی پنج نفره از جوانان منطقه خود را تشکیل داد و به فعالیت‌های سیاسی و فرهنگی روی آورد. او کم‌کم از فعالیت‌های سیاسی سرنوی به روشنگری‌های علنی پیوست و با شخصیت‌های سیاسی ارتباط برقرار کرد و پس از تحقیق و بررسی زیاد از گروه‌های نوظهور جهادی، همراه با دیگر یاران جوان خود به حلقه مبارزاتی «سازمان نصر» پیوست. (عزیزی، ۲۰۲۰)

در تابستان ۱۳۵۸ ش که نیروهای دولتی با لشکر چندهزار نفری برای تصرف چهارکنت حمله کرده بودند، او در کنار مجاهدین در جبهه جنگ حضور داشت که در نهایت آن جنگ با پیروزی مجاهدین و کشته شدن بسیاری از نیروهای دولتی خاتمه یافت. (دولت‌آبادی، ۱۳۸۵: ۲۷۲-۲۷۳)

دولت‌آبادی در بهار ۱۳۵۹ ش با استاد محمد محقق آشنا شد که در پیوستن او به سازمان نصر مؤثر بود. همچنین در بهار سال ۱۳۶۰ ش برای اولین بار در مدرسه نانوابی چهارکنت با شهید استاد عبدالعلی مزاری از نزدیک آشنا شد و اندیشه و شخصیت شهید مزاری تأثیر عمیقی بر وی گذاشت. این آشنایی مسیر زندگی او را برای همیشه تغییر داد و باعث شد وقتی شهید مزاری به او پیام دهد که وطن را ترک کند، همراه به او به ایران برود. (وبسایت کانون افغانستانی‌های فنلند) خود بصیراحمد نیز درباره تأثیرپذیری‌اش از شهید مزاری می‌نویسد: «چنان تحت تأثیر گفته‌های ایشان قرار گرفتم که هرگز

نتوانستم خود را از این فریفتگی نجات دهم.» (عزیزی، ۲۰۲۰)

مهاجرت به ایران و شروع فعالیت‌های تحقیقاتی

بصیراحمد در اوایل زمستان سال ۱۳۶۰ ش همراه با شهید مزاری و ۱۴ نفر از یاران به ایران مهاجرت کردند و در منزل کوچکی که شهید مزاری برای آن‌ها در شهر قم تدارک دیده بود، ساکن شدند. (عزیزی، ۲۰۲۰) در بهار سال ۱۳۶۱ ش به تهران رفت و یک دوره آموزشی فشرده و کوتاه‌مدت خبرنگاری راه و رسم مطبوعاتی را فراگرفت. در سال ۱۳۶۲ ش، با تأسیس مجله حبل‌الله از سوی شهید مزاری، فعالیت مطبوعاتی خود را به شکل جدی آغاز کرد و به‌عنوان مدیرمسئول، سردبیر، ویراستار، صفحه‌آرا ایفای وظیفه می‌کرد. در کنار این فعالیت‌های مطبوعاتی، او به کارهای تحقیقی دیگری نیز چون نوشتن کتاب مقالات متعدد درباره آثار علامه فیض‌محمد کاتب می‌پرداخت. کتاب‌های «شناسنامه افغانستان»، «شناسنامه احزاب و جریانات سیاسی افغانستان» و چند کتاب دیگر از آثار او در این دوره زمانی است. (دولت‌آبادی، ۱۳۹۷: ۳۸۲-۳۸۳)

دولت‌آبادی در کنار فعالیت‌های قلمی در سال ۱۳۷۲ ش همراه تعدادی از دوستان «مرکز فرهنگی نویسندگان افغانستان» را تشکیل دادند. او در نشریه این مرکز به نام «سراج» به‌عنوان مدیر مسئول و سردبیر کار کرد و تا پایان عمر این نشریه عضو تحریریه آن بود. او علاوه بر این عضو تحریریه «هفته‌نامه وحدت» و مجله «صراط» نیز بود و با تعدادی دیگر از نشریات مهاجرین مقیم ایران، آلمان و آمریکا همکاری قلمی داشت. علاوه بر این کارهای مطبوعاتی، او مدت زمانی نیز به‌عنوان استاد مشاور در «مرکز علوم جهانی» (جامعه المصطفی‌العالمیه) در سطح کارشناسی‌ارشد مشغول فعالیت بود و محصلین را به نوشتن پایان‌نامه در بخش تاریخ و مسایل سیاسی - اجتماعی افغانستان تشویق راهنمایی می‌کرد. (دولت‌آبادی، ۱۳۹۷: ۳۸۳)

هم‌چنین او بر روی آثار دیگر نویسندگان افغانستان مثل «افغانستان در مسیر تاریخ» مرحوم غبار، «افغانستان در مسیر تاریخ» مرحوم فرهنگ، «عین‌الوقایع» مرحوم ریاضی و «وقایع» مرحوم کاتب، کارهایی انجام داده است. (همان: ۲۸۴)

مهاجرت به کانادا و درگذشت

سال ۱۳۸۰ش دوره توقف فعالیت نشریات مهاجرین در ایران و بازگشت شمار زیادی از فرهنگیان، اهالی قلم و نشریات به افغانستان بود. او که نه انگیزه‌ای برای ماندن در ایران داشت و نه هم در افغانستان جایی برای رفتن داشت، همراه با همسر و فرزندانش (سه پسر و یک دختر) در سال ۱۳۸۵ش راه دیار غربت پیش گرفته و در کشور کانادا بار اقامت افکند. دو سه سالی بیشتر از اقامت او در کانادا نگذشته بود که پزشکان از ابتلای او به بیماری سرطان خبر دادند. (وبسایت کانون افغانستانی‌های فنلند)

حسرت و اندوه دولت‌آبادی

یکی از مواردی که دولت‌آبادی خصوصاً در سال‌های آخر عمر به شدت از آن رنج می‌برد، از دست رفتن اسناد و یادداشت‌های ۳۰ ساله‌ای بود که او از ابتدای جهاد تا آخرین سال‌های مقاومت در داخل و خارج جمع‌آوری کرده بود و اکثر آن‌ها را شهید مزاری شخصاً به وی سپرده بود و او هم در آرشیف مجله «حبل‌الله» نگهداری می‌کرد. او انتظار داشت این اسناد تاریخی مکتوب، تبدیل به دیجیتال شده و در مرجع مطمئن سیاسی- فرهنگی، بایگانی شود تا از هر نوع دستبرد محفوظ بماند؛ اما بعد از شهادت استاد مزاری، مجله حبل‌الله نیز تعطیل و امکانات آن بین مسئولین تقسیم شد که در نتیجه آن، «تابوت عهدی» که حاوی تمامی اسناد و مدارک دسته اول فعالیت‌های سیاسی- اجتماعی شهید مزاری در داخل و خارج بود، مورد دستبرد گزینشی برخی افراد قرار گرفت و حسرتی بزرگ بر جان و روان او برجا نهاد. (عزیزی، ۲۰۲۰)

غروب نویسنده پرکار

سرانجام بصیراحمد دولت‌آبادی پس از ۱۲ سال ابتلا به بیماری سرطان، در ۱۷ آبان ۱۳۹۷ش در سن ۶۱ سالگی در شهر تورنتو کانادا چشم از جهان فروبست. (جعفری، ۱۳۹۷)

مسئولیت‌ها

چنان‌که قبلاً نیز اشاره شد، دولت‌آبادی در طول حیات علمی خود مسئولیت‌های بسیاری داشت که عبارت‌اند از:

۱. مدیر مسئول و سردبیر مجله حبل‌الله از سال ۱۳۶۲ تا ۱۳۷۰ش

بخش اول: نگاهی به ویژگی‌های فرهنگی و شخصیتی دولت‌آبادی

۲. سردبیر مجله حبل‌الله از سال ۱۳۷۶ تا پایان نشر؛

۳. عضو مؤسس مرکز فرهنگی نویسندگان افغانستان؛

۴. مدیر مسئول، سردبیر و عضو تحریریه مجله سراج، در برخی ادوار نشر این مجله؛

۵. عضو تحریریه هفته‌نامه وحدت، از سال ۱۳۷۷ش تا پایان نشر هفته‌نامه وحدت در ایران؛

۶. سردبیر نشریه عبرت؛

۷. عضو تحریریه مجله صراط در قم؛

۸. عضو تحریریه نشریه سپیده در آمریکا؛

۹. همکاری قلمی با نشریات مختلف در ایران، از قبیل نشرات: بعثت، همبستگی، اخوت، هاجر، توسعه، کتاب ماه طلوع وحدت در پاکستان و ندای هزارستان در آلمان. (آیتی، ۲۰۲۱)

مبانی فکری و تربیتی دولت‌آبادی

۱. برخوردهای تبعیض‌آمیز مدیران در دوران تحصیل، که باعث شد او به همه چیز و به خصوص تاریخ کشور و کتاب‌های تاریخی حکومتی با تردید نگاه کند.

۲. علاقه به مطالعه، که موجب شکل‌گیری مبانی فکری و نیز تقویت باورهای دینی مذهبی او شد و به تعبیر خود او، یگانه عاملی بود که از چپی شدن وی جلوگیری کرد.

۳. آشنایی و مأنوس شدن با نهج‌البلاغه، که خمیرمایه فکری او را شکل داد. خود او نیز رشد و عقب‌ماندگی خود را به نهج‌البلاغه مرتبط می‌داند. (دولت‌آبادی، ۱۳۹۷: ۳۷۳-۳۷۸)

۴. آشنایی و هم‌نشینی با شهید عبدالعلی مزاری، که اندیشه و شخصیت وی را جهت داد و بر فعالیت‌های سیاسی و فرهنگی وی اثر گذاشت، به‌طوری که حتی حاضر شد تحصیلات خود را نیمه‌تمام رها کند و همراه او به ایران مهاجرت کند.

۵. شرایط سیاسی و قیام‌های مردمی در دهه‌های پنجاه و شصت، باعث شد او به مبارزات سیاسی و فعالیت‌های فرهنگی روی آورد و جوهره شخصیت سیاسی- مبارزاتی وی آشکار شد. (عزیزی، ۲۰۲۰)

خصوصیات شخصیتی و اخلاقی

دولت‌آبادی دارای خصلت‌های منحصر به فردی بود که در ادامه به برخی از این ویژگی‌های شخصیتی اشاره می‌شود:

۱. قناعت و ساده‌زیستی

او در حیات شخصی، از تجملات اجتناب می‌ورزید و در قبال ثروت و سایر جاذبه‌های مادی مناعت طبع داشت و در میزان بهره‌مندی از مواهب دنیایی بسیار قناعت‌پیشه بود. او که یکی از یاران و سربازان قلم‌به‌دست رهبر شهید مزاری به شمار می‌رفت. این خصلت ساده‌زیستی را از رهبر و مراد خویش به ارث برده بود. (آیتی، ۲۰۲۱) او علی‌رغم فقر و احتیاج شدید، حاضر نشد دست از قلم و نوشتن بردارد یا باب طبع جریان‌ات سیاسی روز بنویسد. (جعفری، ۱۳۹۷)

۲. دردمند و متعهد

بصیر احمد که خود شاهد محرومیت و تبعیض مردم خود بود، با استفاده از ابزار قلم و کتاب روایتگری رنج و محنت آنان را به عهده گرفت. او با وجود زندگی در بدترین شرایط اقتصادی، دست از نوشتن بر نمی‌داشت و نوشتن تاریخ و فعالیت‌های فرهنگی را رسالت دینی، ملی و فرهنگی خود می‌دانست و با تلاش‌های فراوان شبانه‌روزی کتاب‌ها و مقالات بسیاری از خود برجای گذاشت.

۳. دارای روحیه انتقادی

او دارای روحیه‌ای انتقادی بود، بر همین اساس درصد برآمد بخش‌هایی از تاریخ قوم خود را که در آثار مکتوب دیگر مورخان کشور آگاهانه یا ناآگاهانه تحریف شده بود یا مورد سانسور و کتمان قرار گرفته بود، با تدوین کتاب‌ها و مقالات به نقد و چالش بکشد. (آیتی، ۲۰۲۱)

۴. شیفتگی به عبدالعلی مزاری

او مزاری را به‌خاطر دیدگاه استراتژیک و فراقومی وی به حل معضل منازعات قومی، همواره «ماندگارترین تلاش هزاره‌ها برای احیای هویت» می‌دانست. او تلاش می‌کرد تا چهره‌ای واقعی از مزاری ترسیم کند.

۵. تلاش برای نهادسازی فرهنگی

او به اهمیت کار نهادی در حوزه فرهنگ پی برده بود و در سال ۱۳۷۳ ش همراه با جمعی دیگر از نویسندگان مهاجر افغانستانی ساکن ایران، «مرکز فرهنگی نویسندگان افغانستان» را به‌وجود آورد. او معتقد بود ریشه‌مسایل و مشکلات افغانستان در وهله اول، فرهنگ است، بنابراین راه‌حل آن نیز باید جنبه فرهنگی داشته باشد. (جعفری، ۱۳۹۷)

دیدگاه‌های دولت‌آبادی

۱. او معتقد بود تاریخ افغانستان را باید با دیده شک و تردید یا ذهن نقاد و نگاهی انتقادی خواند. (دولت‌آبادی، ۱۳۹۷: ۳۶۷)

۲. او قائل بود حقایق تاریخ معاصر افغانستان مخصوصاً ترکیب جمعیتی کشور کتمان شده است. از این‌رو در آثار خود روایت دستگاه‌های رسمی حکومتی از تاریخ و جامعه افغانستان را به نقد کشید و در کنار آن، تاریخ و واقعیات جامعه افغانستان را از دیدگاه مردمانی که موضوع اصلی تاریخ هستند، روایت کرد. او در کتاب «شناسنامه افغانستان» و مقالات متعدد در فصلنامه سراج نشان داد که ادعای حکومت‌های مختلف افغانستان مبنی بر اکثریت بودن قوم پشتون (افغان) در افغانستان ادعایی بدون مبنا است و هیچ قومی در افغانستان اکثریت ندارد. (جعفری، ۱۳۹۷)

آثار و تألیفات دولت‌آبادی

الف. کتاب‌ها

از مهم‌ترین آثار وی می‌توان به کتاب «شناسنامه افغانستان» اشاره کرد که ۴ بار تجدید چاپ شد و دیگری «هزاره‌ها از قتل‌عام تا احیای هویت» اشاره کرد. برخی دیگر از کتاب‌های چاپ شده او عبارتند از: شناسنامه احزاب و جریان‌ات سیاسی افغانستان، معرفی‌نامه افغانستان، طرح صلح و تفاهم ملی در افغانستان، از ابدالی تا ربانی، هزاره‌ها، پناه‌گزینی و کتمان هویت، مزاری ماندگارترین تلاش در تاریخ هزاره‌ها، در مزار بی‌مزاری، خدمات فرهنگی بابه مزاری. او همچنین کتاب‌هایی را با همکاری دیگران به‌صورت مشترک نوشت که برخی از آن‌ها عبارتند از: هویت سیاسی شیعیان افغانستان، با همکاری سرور جوادی، شهید عبدالخالق هزاره و زندگی‌نامه بابه مزاری، با همکاری سرور دانش، شورای ائتلاف اسلامی افغانستان، با همکاری تعدادی از نویسندگان افغانستانی.

همچنین از او کتاب‌های چاپ‌نشده و آماده چاپ نیز باقی مانده که عبارتند از: از ناوایی تا کاشانک همراه با استاد مزاری، زندگینامه بابه مزاری، افغانستان ناشناخته، شناسنامه انقلاب جلد اول، مراکز علمی فرهنگی افغانستان، جامعه‌شناسی سیاسی افغانستان، شیوه‌ی عزاداری امام حسین علیه‌السلام در افغانستان، شناسنامه علما و دانشمندان افغانستان جلد اول، نامه‌های مردم به بابه مزاری جلد اول، طرح بازسازی حوزات علمیه اسلامی و ساماندهی طلاب افغانستانی

مقیم ایران، یادداشت‌های ۳۰ ساله دولت‌آبادی، ۳۰ جلد.

او بر آثار دیگران نیز کار کرده بود و آن‌ها را برای نشر مجدد آماده‌سازی کرده بود و قرار بود چاپ شود که نشد و عبارتند از: افغانستان در مسیر تاریخ اثر مرحوم غلام محمد غبار، افغانستان در پنج قرن اخیر اثر مرحوم محمدصدیق فرهنگ، عین‌الوقایع اثر مرحوم محمدیوسف ریاضی، سراج‌التواریخ جلد سوم، اثر مرحوم ملا فیض‌محمد کاتب هزاره. (آیتی، ۲۰۲۱)

ب. مقالات

بیش از ۳۰۰ مقاله چاپ‌شده از دولت‌آبادی به‌جا مانده که بیشترین مقالات او در مجله حبل‌الله، هفته‌نامه وحدت، صراط، اخوت، طلوع وحدت، بعثت، ندای هزارستان، سپیده، کتاب ماه، همبستگی، توسعه، بشارت، خط سوم، پیام خون، و بلندترین و طولانی‌ترین مقالات او در فصلنامه سراج انتشار یافته است. برخی از عناوین مقالات او عبارتند از: مبارزات شیعیان افغانستان، روزنامه‌نگاری مهاجرین افغانستان در ایران (نگاهی از درون)، نگاه گذرا به شیوه تاریخ‌نگاری و تاریخ‌سازی در افغانستان و جهان از گذشته تا امروز، گروه‌های شیعی و ائتلافات شکننده، ریشه‌های بحران و راه‌های محتمل آشتی ملی در افغانستان، رهبر شهید استاد مزاری را چگونه می‌شناسیم؟ سیر تحول انتقال قدرت، بیوگرافی شهید بلخی، سیرت‌تحولات فرهنگی و آموزشی در افغانستان (آیتی، ۲۰۲۱)، هزاره جات در گذشته‌های دور و نزدیک، زندگینامه و بررسی قیام ابراهیم خان گاو سوار، سفری در مزارشریف به بهانه میله گل سرخ، اصلاحات ارضی در افغانستان و پیامدهای آن، راه و اهداف استعماری طراحان آن در افغانستان، ظاهر شاه از شعار تا عمل، در پیروزی شریکیم در شکست نه، در باره سقوط بامیان بدست طالبان و آزادی آن، طالب‌تر از طالبان، تجاوز ارتش سرخ در افغانستان، ۷ و ۸ ثور دو پدیده با یک پیامد، تحولات سیاسی افغانستان، انقلاب اسلامی ایران، نحوه حکومت و اداره دولتی در افغانستان، درباره قیام بلخی، روز شمار وقایع زندگی بابه مزاری، مساجد در افغانستان، مطلبی در باره بابه مزاری. (وب‌سایت کانون افغانستانی‌های فنلند)

ویژگی‌های پژوهشی و تاریخ‌نگاری دولت‌آبادی

۱. اشراف علمی به قضایای مورد بحث؛

۲. نگاه انتقادی به تاریخ و روایت‌های تاریخی؛

۳. نگارش ساده، روان و در عین حال جذاب؛

۴. شرح پیوسته و منطقی حوادث؛

۵. طرح همه دیدگاه‌های مخالف و بررسی دقیق، بی‌طرفانه و علمی یکایک آن‌ها؛

۶. نتیجه‌گیری بحث و اظهار نظر. (پیام، ۱۳۹۴)

دولت‌آبادی در نگاه دیگران

سرور دانش معاون دوم رئیس جمهور معتقد است دولت‌آبادی سرباز فرهنگی آرمان‌گرایی بود که با قلم و آثار خود راوی رنج و محرومیت توده‌ها و یکی از احیاگران هویت تاریخی و فرهنگی مردم خود بود. (دانش، ۱۴۰۰: ۴۲۳)

امین احمدی رئیس سابق دانشگاه ابن‌سینای کابل، از او به‌عنوان روزنامه‌نگار آرمان‌گرا یاد می‌کند که ده سال تمام مجله حبل‌الله را بدون اینکه نامی از خود برد به‌پیش می‌برد. (آیتی، ۲۰۲۱)

رضا ضیایی فعال فرهنگی مقیم سوئد، او را نماد برجسته‌ای از تعهد، تاریخ‌نگاری، اعتدال و ایستادگی می‌داند که با آثار خود ضمن بازخوانی رنج‌های تاریخی ملت، خودباوری و پایداری را نیز به آنان ارمغان می‌دهد.

میرحسین مهدوی، شاعر مقیم کانادا معتقد است دولت‌آبادی از چهره‌های برجسته تاریخ‌نگاری جامعه هزاره است.

حاج کاظم یزدانی مورخ مقیم نروژ، از دولت‌آبادی با عنوان تندیس صداقت یاد کرده که فردی صادق، باتقوا، مؤمن، امانت‌دار، وطن‌دوست و عاری از افراط و تفریط بود و آثار گرانبهایی را تقدیم جامعه افغانستان کرد.

شورای جهانی هزاره، او را بازوی فرهنگی بابه مزاری دانسته که به‌عنوان یک نویسنده متعهد و مورخ واقع‌بین و حقیقت‌گرا، نگذاشت هویت تاریخی مردم هزاره به محاق فراموشی سپرده شود. (پیام، ۱۳۹۴)

همایش‌های متعددی جهت تجلیل از شخصیت و کارکردهای دولت‌آبادی برگزار شد که برخی از آن‌ها در زمانی که او در قید حیات بود برگزار شد مثل مجلس نکوداشت در سال ۲۰۱۴ در شهر تورنتو و دیگری در سال ۲۰۱۸ م در دالاس تگزاس و مرلیند آمریکا. (جعفری، ۱۳۹۷) پس از درگذشت او نیز در چند همایش از مقام علمی و شخصیت او تجلیل شد. از جمله در تاریخ ۱۵ قوس ۱۳۹۷ ش همایشی

از سوی بنیاد اندیشه در هتل کانتیننتال کابل، همچنین از سوی دانشگاه بین‌المللی اهل‌بیت (علیهم‌السلام) نیز در ساختمان مرکزی این دانشگاه مراسم گرامی‌داشتی برگزار شد.

علاوه بر این‌ها کتاب‌ها و ویژه‌نامه‌هایی نیز در تجلیل از مقام علمی وی منتشر شد که از جمله آن‌ها می‌توان کتاب «راوی رنج» را نام برد که در ۱۹۵ صفحه فعالیت‌های پژوهشی و تحقیقی او را بررسی کرده و توسط جامعه هزاره‌های کانادا در سال ۱۳۹۴ ش به‌چاپ رسید. (پیام، ۱۳۹۴)

در پایان به‌عنوان جمع‌بندی و نتیجه بحث باید بگوییم دولت‌آبادی با مطالعه تاریخ و گذشته سرزمین خود، ابتدا مملو از اطلاعات و آگاهی نسبت به گذشته و تاریخ ملت خود شد و سپس با جدیت و تلاش شبانه‌روزی، تعهد و آرمان‌گرایی که داشت با قلم و آثار خود رنج و محرومیت ملت خویش را روایت کرد و یکی از احیاگران هویت تاریخی و فرهنگی مردم خود شد.

منابع

۱. «آرامش در غربت، زندگی‌نامه و آثار بصیراحمد دولت‌آبادی»، وب‌سایت روزنامه افغانستان ما، تاریخ درج مطلب: ۱۹ عقرب ۱۳۹۷ ش.
۲. آیتی، عبدالقیوم، «یادی از تاریخ‌نویس مشهور کشور مرحوم بصیراحمد دولت‌آبادی»، وب‌سایت شفقنا، تاریخ درج مطلب: ۱۰ نوامبر ۲۰۲۱ م.

۳. پیام، علی، نگاهی به کتاب راوی رنج (بررسی کارنامه بصیراحمد دولت‌آبادی، مورخ)، وب‌سایت کابل‌پرس، تاریخ درج مطلب: ۲۹ ثور ۱۳۹۴ ش.

۴. جعفری، صابر، «درباره بصیراحمد دولت‌آبادی و «از رنجی که برد»، وب‌سایت اطلاعات روز، تاریخ درج مطلب: ۲۲ عقرب ۱۳۹۷ ش.

۵. دانش، سرور، سخنانی استاد سرور دانش معاون دوم رئیس‌جمهور در مراسم گرامی‌داشت از مقام فرهنگی و پژوهشی زنده‌یاد بصیراحمد دولت‌آبادی، در مجموعه مقالات جلد ششم، چهره‌ها(۲)، کابل، بنیاد اندیشه، ۱۴۰۰ ش.

۶. دولت‌آبادی، بصیراحمد، «بخش‌هایی از زندگی‌نامه مرحوم بصیراحمد دولت‌آبادی»، در چهارمین ویژه‌نامه خورشید عدالت، قم، مجمع علمی فرهنگی جنبش عدالت‌خواهی افغانستان، ۱۳۹۷ ش.

۷. دولت‌آبادی، بصیراحمد، هزاره‌ها از قتل‌عام تا احیای هویت، قم، ابتکار دانش، ۱۳۸۵ ش.

۸. زندگی‌نامه مختصر بصیر احمد (حمید) دولت‌آبادی، وب‌سایت کانون افغانستانی‌های فنلند.

۹. عزیزی، محمد، «روایتی‌گذرا از راوی رنج‌ها»، وب‌سایت جاده ابریشم، تاریخ درج مطلب: ۲۸ نوامبر ۲۰۲۰ م.

